

GRČIJA

I. GEOGRAFSKA PODOBA

- **geografska podoba**
  - o SEVERNA → Epir, Tesalija (Olimp)
  - o SREDNJA → Atika, Atene, Bojotija, Evboja, ...
  - o JUŽNA → Peloponez, Ahaja, Elida, Esenija, Lakonija, Argolida, Arkadija, ...
  - o OTOŠKA G. → Egejski otoki, Jonski otoki (Itaka)
- **delitev grške zgodovine**
  - o predhomerska doba → pred letom 800
  - o arhaična doba → 800 – 500
  - o klasična doba → 500 – 323 (smrt Aleksandra M.)
  - o helenistična doba → 323 – 31 (Egipt pade pod Rim)
- **poimenovanje dežele**
dežela se imenuje **helada**, prebivalci **heleni** (Rimljani jih poimenujejo **graeci**)

II. KULTURE BRONASTE DOBE NA EGEJSKEM OBMOČJU

raziskoval
viri
čas
prebivalci
značilnosti

gospodarstvo

zaton

MINOJSKA KRETSKA KULTURA	MIKENSKA KULTURA	TROJANSKA KULTURA
Evans	Schliemann	Schliemann
materialni pisni (linearna A-pisava)	materialni pisni (linearna B- pisava)	materialni pisni
3. – 2. t.	2. t. (1600 – 1200)	3., 2. t.
Kretčani	Ahajci	preb. Male Azije
* mesta (palače, tlakovane ceste, kanalizacija, vodovod) * palača v Knososu (središče gosp., polit. življenja – tam je bival kralj; freske v notranjosti palač) * velika vloga ženske v minojski družbi * Linearna A-pisava	* mesta (Mikene)- ob vznožju vzpetine, obdane z mogočnim obzidjem, kiklopski zidovi * Atrejeva grobnica * palače-jedro palače je megaron (velika dvorana), vhod v palačo (Levja vrata) * grobovi-jaškasti in kupolasti * Linearna B-pisava	* mesto obdano z mogočnim obzidjem * palače (osrednji prostor v palači je velika dvorana – megaron) * Priamov zaklad * keramika
* poljedelstvo (oljka, vino, ...) * obrt (lončarstvo) * trgovina (celinska Grčija, Egipt, Mala Azija) * pomorstvo (prevlada na morju – monopol)	* kmetijstvo * obrt (zlatarstvo, kovaštvo, keramična) Hierarhično urejena družba (kralj - vojaški poveljniki – plemstvo (veleposestniki) - nadzorniki kovaških delavnic (bazilevsi) - svobodno prebivalstvo (kmetje)-sužnji	LEGA * ob trgovski poti (pomembna), ki je vodila iz Male Azije v celinsko Grčijo * mesto ima nadzor nad trgovino
1400 vdor Ahajcev	1200 vdor dorcev	12.stol. (po izročilu naj bi

III. NASELJEVANJE IN PRESELJEVANJE GRKOV

NASELITEV GRKOV [3.valovi]

- ↪ 1.val okoli 2.000 pr.Kr.
- ↪ 2.val okoli 1.600 pr.Kr.
- ↪ 3.val okoli 1.200 pr.Kr.

POSELITEV GRKOV (po končani dorski selitvi)-po 1200

- **DORCI** – Peloponez, Kreta, J Egejski otoki, J del obale Male Azije
- **EOLCI** – Tesalija, Bojotolija, S obale Male Azije
- **JONCI** – Afrika, Evboja, Egejska otočja, Jonija
- **SZ GRKI** – S, Sr. Grčija
- **AHAJCI** – Ahaja na Peloponezu, J Grčija

VELIKO ali EGEJSKO PRESELJEVANJE (dorska selitev)

- začetek preseljevanja okoli **1200 BC** v **sr. Evropi** na Balkanskem polotoku – **ILIRI** so potisnili v preselitev **DORCE** proti J Grčiji.
- Selila so se tudi **druga ljudstva**. Nekatera so šla v **Malo Azijo**, ljudstva z morja so ogrožala Egipt. **ITALIKI** so se naselili na **Apeninskem polotoku**.

POSLEDICE

- ① propad Hetitske države v Mali Aziji (1200 konec države)
- ② zaton Nove egipčanske države

POSLEDICE DORSKE SELITVE

- propad Mikenske kulture
- zaton pisave
- povratak v rodovno plemensko ureditev
- umik z morja
- uporaba železa
- kolonizacija obal Male Azije z jonskim prebivalstvom

IV. OBDOBJE V TEMI

- **VIRI**: materialni, pisni (Homerjeva epa, 18.stol.)
- **DRUŽBA**:
  - **Propad hierarhično urejene družbe** → povratak na rodovno plemensko ureditev
  - Grčija je razdeljena na številne **plemenske monarhije**; vladali so jim **kralji** ali **BAZILEVSI**;
  - **PLEMSTVO** (močno), ugled si je pridobivalo z **vojaškimi pohodi**, bogastvo pa z **ropanjem**; plemiške vrline so bile: **pogum, zvičajnost, darežljivost – cenijo epsko pesništvo**
  - **SVOBODNO PREBIVALSTVO** (kmetje, obrtniki, trgovci – cenjen poklic vedeževalcev, kovačev, zdravilcev)
TETI / SUŽNJI (svobodni, brez premoženja – DNINARJI (delajo za hrano)

V. POLIS

1 POJEM

- ✚ mesto, mestna državica
- ✚ majhna skupnost samostojnim državnim sistemov
- ✚ središče političnega, upravnega, verskega in gospodarskega življenja

2 ČAS NASTANKA (pred 800 - Mala Azija)

- ✚ najprej nastanejo ob obalah Male Azije, zaradi stika z razvitejšimi kulturami bližnjega vzhoda
- ✚ okoli leta **800** (arhaična doba) pa začnejo nastajati na celinski Grčiji

3 NAČIN NASTANKA

- ✚ **ob akropoli** – vzpetini/griču, na katerem je palača, kasneje pa svetišča **ATENE**
- ✚ **združitev več vasi v polis** **SPARTA**

4 OBSEG

- ✚ obsega mesta in podeželje, po obsegu so bile različne; največji **Sparta (8400 km²)** in **Atene (2550 km²)**

5 VZROKI ZA NASTANEK VEČJEGA ŠT. POLIS

- ✚ velika **razčlenjenost** – težka prehodnost
- ✚ naselitev v več valovih in več grških plamen
- ✚ polis so Grkom povsem ustrezale; prepričanje, da je velika **država neučinkovita**, ker ne morejo ljudje enakopravno sodelovati v političnem življenje
- ✚ **ni bilo zunanje nevarnosti**

6 ZNAČILNOSTI

- ✚ **AVTARKIJA** – gospodarska neodvisnost
- ✚ **ELEVTERIJA** – zunanje politična neodvisnost
- ✚ **AVTONOMIJA** – notranje politična neodvisnost

7 UREDITEV POLIS

- ✚ *Po obliki vladavine*
  - o **Monarhija** (dedovanje)
  - o **Republika** (predsednik z mandatom)
- ✚ *Po obliki pol.ureditve*
  - o **Aristokratske** (plemstvo, elita, vladanje najboljših)
    - **Oligarhija** (peščica najbogatejših, majhna skupina)
    - **Tiranija** (en človek [tiran] se s silo pooblasti oblasti)
  - o **Demokratske** (demos-ljudstvo; vladavina ljudstva)

8 KAJ JE GRKE POVEZOVALO

olimpijske igre, pisava, kultura, umetnost, jezik

VI. VELIKA GRŠKA KOLONIZACIJA 8.-6.stol.

1 POJEM

- Naseljevanje ljudi in preseljenje Grkov ob obalah Sredozemskega morja

2 ČAS

- 8. – 6. stol.

3 VZROKI

- rast števila prebivalcev
- pomanjkanje obdelovalnih površin
- politična nasprotja v polis
- izgon (ostrakizem)
- socialne stiske, propadanje kmetov, dolžniško suženjstvo
- avanturizem (želja po spoznavanju novega)
- želja po navezovanju trgovskih stikov

4 POTEK

- kolonizacijo usmerja preročišče Delfi
- matična polis je izbrala voditelja odprav – OIKISTES, v novi koloniji je bil tudi voditelj, po smrti so ga častili kot heroja

5 UREDITEV

Nova kolonija je bila neodvisna država, bila pa je še v stikih z matično polis

6 POMEN

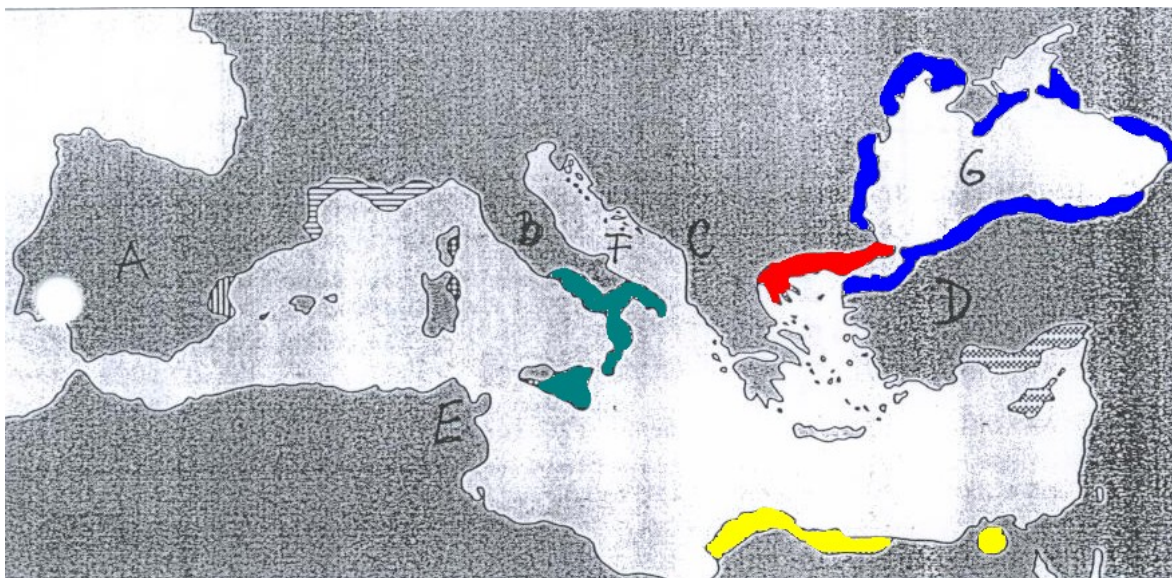
- Pospeševanje trgovskih stikov
- Kolonije so v Grčijo uvažale – kmetijske pridelke (žito), les, rude, sužnje
- Matična Grčija je izvažala – olje, vino, oljke, vinska trta

7 SMERI

- Z Sredozemlje (J Italija, Sicilija ← Velika Grčija) Sicilija-Sirakuze
- Obale Francije (Masilija), Španije (bolj redko)
- SV Sredozemlje (Halkidika, obale Črnega morja[gostoljubno morje])
- V obale Jadranskega morja (izvajale grške kolonije iz J Italije)
- SV obale Afrike – Kirene (Libija), Naukrati (Egipt)

- Milet (90 kolonij) največ kolonij

GRŠKIH KOLONIJ ni v:V * SZ obala Afrike (Kartagina-Feničani) * Ob obalah Fenicije (Feničani)

VII. SPARTA

1 NASTANEK

- ✚ Poselitev že v mikenski dobi (**Peloponez 1600, Ahajci**)
- ✚ Dorska selitev **1200**
- ✚ **Ustanovitev** Sparte **-900**; združitev 5 vasi v mesto ob reki Evrotas, pokrajina **Lakonija**

- ✚ **VELIKOST- 8400 km²**, do okoli **300.000 prebivalcev**
  - ❖ Problem pomanjkanja zemlje je reševala z osvajalnimi pohodi
  - ❖ **edina kolonija → Tarent**
  - ❖ naravne razmere: dobri pogoji za kmetijstvo; rudnik železa

2 UREDITEV

- ✚ zakonodajalec **Likurg** 8.stol.
- ✚ ustava: **velika retra**
- ✚ **2 KRALJA** (enakopravna v odločitvah – soglasna poveljevala vojski, v primeru vojne je eden poveljeval vojski, drugi pa ostal doma, skrbela sta z verske brede in za sodne zadeve); njuno oblast omejuje EFORI
SVET STAREŠIN – GERUZIJA – 28 nad 60 let stari spartiati + 2 kralja (30) – dosmrtno članstvo (pristojnosti – priprava zakonov, verovanje v ustavne ureditve in sodne zadeve)
LJUDSKA SKUPŠČINA – APELA – vsi nad 20 let stari spartiati (pristojnosti – potrjevanje ali zavračanje zakonov ([vzklikanje], volitve **eforov** [člani geruzij], odločanje o vojni)
EFORAT – 5 eforov, nad 30 let, voljeni za 1 leto, za to funkcijo so bili izvoljeni samo 1-krat (pristojnosti – nadzorovanje nad kraljema, sodne zadeve, napovedovanje vojne, spremljali kralja na vojno, pravica aretacije kralja)

3 DRUŽBA

- lakedaimonci
- ✚ razslojena na **3 sloje**
  - ✚ **SPARTIATI – dorci – 9000**, živeli v mestu, vojaki, imeli posest (državna last)-obdelovali so jo heloti, vse politične pravice, osebno svobodni
  - ✚ **PERIORIKI – dorci – 40-60.000**, živeli na podeželju, obdelovali zemljo, brez političnih pravic, opravljali vojaško službo, plačevali davke, osebno svobodni
  - ✚ **HELOTI – ahajci – 200.000**, staroselci, državni sužnji, obdelovali zemljo spartiatov in svojo, brez osebne svobode, družine, vojaki samo v izrednih primerih, prirejali so lov na Helote – KRIPTIJE

4 ŠPARTANSKA VZGOJA

- ✚ stroga disciplina, ubogljivost, pokornost, odpovedovanje, vojaški duh, vojaška in telesna pripravljenost, izurjenost
- ✚ pomanjkanje zasebnosti življenju
- ✚ vzgoja deklet (atletika)

5 ŠPARTANSKA VOJSKA

- ✚ **hopliti** (stalna pripravljenost, disciplina – oprema → ščit, meč, kopje)
- ✚ **falanga** → strnjena skupina hoplitov

6 PELOPONEEŠKA ZVEZA

- ✚ zveza Sparte z nekaterimi drugimi državicami na Peloponezu
- ✚ vodila jo je Sparta
- ✚ zaveznice dajo vojsko v primeru vojne

VIII. ATENE

1 NASTANEK

- ✚ atenska država oz. Atene, nastala v **sr.Grčiji v Atiki**, bila rezultat daljšega razvoja, izvršena je bila **združitev (SINOIKIZEM)** – *podeželja + mesta* Atene. Ta proces se je zaključil v **7.stol.**
- ✚ velika je bila **2550 km²**, druga po velikosti, okoli **250.000 prebivalcev**;
- ✚ mesto **Atene 50.000 prebivalcev**
- ✚ **naravne razmere** → ugodne za **poljedelstvo**, dobro sta razviti **obrt, trgovina** in **pomorstvo**; **rudnik srebra in marmorja**

2 UREDITEV

- ✚ **monarhija** – vodi jo **bazilevs (kralj)** (vojaška, verska in sodna oblast)
- ✚ **plemstvo** odstrani kralja → postane **aristokratska republika**
- ✚ namesto kralja – **9 arhontov** (uradniki), mandat 1 leto po končani službi dobijo mesto v **svetu starešin** (areopag)
- ✚ **areopag** (svet starešin) članstvo dosmrtno → sodne zadeve
- ✚ ljudska skupščina (agora) – odrasli državljani stari nad 20 leti potrjevanje zakonov, volitve uradnikov

3 SOLON in REFORME

- ✚ arhont (594/93); reformator, pesnik, priljubljen
- ✚ *reforme:*

❖ GOSPODARSKE

- Podpiranje obrti, trgovine in pomorstva
- Poenotenje mer, uteži, denarja

❖ SOCIALNE

▪ VZROKI

- Kriza atiških kmetov
- Rast števila prebivalstva
- Drobljenje kmetij
- Uvoz cenejšega žita
- Pritisk veleposestnikov na kmeta

▪ POSLEDICE

- Zadolževanje
- Dolžniško suženjstvo

▪ REFORME

- Črtanje dolgov
- Odprava dolžniškega suženjstva (nihče ni mogel postati suženj)
- Odkupovanje dolžniških sužnjev na stroške države
- Določitev zemljiškega maksimuma za veleposestnika (koliko hekt. imajo lahko)

❖ POLITIČNE

- Uvedel **TIMOKRACIJO** (razdelitev prebivalstva v razrede po premoženju)

skupščina

svet 400-tih

- o **1.razred** – 500 mernikarji (izbirajo se arhonti 9)
- o **2.razred** – vitezi (300-500)
- o **3.razred** – zeugiti – vprežniki (150-300)
- o **4.razred** – teti – lahko oboroženi (150)

- ✚ *pomen*

- ❖ pomembno je premoženje, sposobnosti – rojstvo ni
- ❖ zmanjšal moč plemstva / dodelitev pravic sr.sloja

4 PIZISTRAT

- ✚ **solon** se **umakne** iz **Aten**, pojavijo se **strankarske razprtije**

- ✚ stranke: Poljanci → aristokracija
obmorci → meščanstvo, pomorci
gorjanci → pod.km.preb.
- ✚ uvedel **tiranijo**, blag tiran
- ✚ **reforme:**
  - ❖ dajanje posojil kmetom z nizkimi obrestmi
  - ❖ odkupovanje pridelkov v naprej
  - ❖ podpiranje obrti, trgovine, pomorstva
  - ❖ pospeševanje gojenja oljke, vinske trte
  - ❖ javna dela
- ✚ sledila sta njegova sinova, ki pa nista bila tako uspešna (**Hiparh, Hipij-Perzijci**)

5 KLISTEN

- ✚ demokracija
- ✚ arhont 508/07
- ✚ reforme
  - ❖ uvedba teritorialne razdelitve atenske države na 3 dele (obala, podeželje, mesto)
vsak del se deli na 10 delov
združitev enega obalnega, mestnega, podeželskega dela v 1 filo – vseh 10 cilj → sodelovanje strank – onemogočil tiranijo
  - ❖ uvedba ostrakizma (črepinjska sodba)
  - ❖ uvedba funkcije stratega (pomembnejši od arhotnov) – izvoljen poljubno-krat → vojaški poveljnik 1 leto iz vsake file eden (10)
  - ❖ uvedba sveta 500-tih BULE (izvoljen vsak atenski državljan star nad 30 let, mandat 1 leto, 2-krat izvoljen) 50 članov sveta 500-tih pa je kot stalni odbor delovalo 1/10 leta.
pristojnosti → priprava zakonov za ljudsko skupščino

6 GRŠKO-PERZIJSKE VOJNE (HERODOT)

✚ JONSKI UPOR

Maloazijski Grki padejo pod Perzijsko oblast, to oblast občutijo kot hudo breme – konec avtonomije in elevterije

❖ Vzroki za upor

- **Gospodarski:** Perzijci podpirajo Feničane, ki so bili Grkom konkurenti, davki
- **Politični:** Perzijci so podpirali domače tirane v maloazijskih grških mestih – izgubijo svobodo
- **Povod:** upor prebivalcev Mileta proti Perzijcem. Milet se upre Perzijcem, upor se pridružijo tudi druga maloazijska grška mesta, pomoč so dale tudi Atene (20 ladij), Perzijci upor zadušijo – Milet kaznovali – Perzijci dobijo razlog za poseg v celinsko Grčijo.-

✚ GRŠKO-PERZIJSKE VOJNE

- ❖ **Bitka pri MARATONSKEM POLJU 490 – zmagajo Atene**
grki 10.000 Miltiad Perzijci 20.000 Darej
- ❖ Ustanovitev helenske zveze 481 (vodstvo Šparta)
- ❖ **Bitka pri TERMOPILAH 480 – izdaja – izgubijo Grki** (kopenska bitka)
Leonidas poveljnik Spartancev Kserkses poveljnik Perzijcev
- ❖ **Bitka pri SALAMINI 480 - zmagajo Grki** (pomorska bitka)
Grško ladjevje – Temistokles
- ❖ **Bitka pri Platajah 479 – zmagajo Grki** (kopenska bitka)
- ❖ **Bitka pri Mikalah 479 – zmaga Grkov** (pomorska bitka)
- ❖ **vzroki za poraz**
  - grška vojska je dobro izurjena (organizirana), boljša oborožitev, boljše poveljevanje

- poznavanje terena
- borili so se za svobodo

IX. ZLATA DOBA ATEN

① ATIŠKO-DELSKA POMORSKA ZVEZA (474-404)

- ✚ **vzrok** za nastanek zveze zaradi Perzijske nevarnosti
- ✚ **včlanijo** se Atene in številne polis na Egejskem območju
- ✚ **sedež** → Delos (otok), zvezna blagajna
- ✚ **obveznosti članic** → prispevati denarne prispevke ali ladje
- ✚ **prestavitev blagajne** v Atene, Atene jemljejo denar (iz zveze ne morejo ven) za arhitekturo, dnevnice
- ✚ **ustanavljanje kolonij** – kleruhije (Egejsko območje, območje članic Atiško-delske zveze)

② PERIKLEJ - DEMOKRACIJA

- ✚ vodilni atenski **politik** – **strateg** (443-429) **demagog** (zapeljevalec ljudstva) → čebulna glava

✚ DEMOKRACIJA

❖ Značilnosti

- Je neposredna (vsak sam sebe zastopa, ni imel nobenega poslanca)
- Nosilec oblasti je ljudstvo – ljudska skupščina
- L.J.SK. se je sestajala najmanjkrat 40-krat na leto, prisostvovati je moralo 6.000 državljanov
- Atenski državljani niso bili: ženske, tuji, sužnji (80.-120.000)
- Atenskih državljanov je bilo 30.000-40.000
- Uradniške službe so bile plačane, mandat je bil 1 leto, uradnike so volili ali pa žrebali; stratega volili

❖ Pogoji

- Suženjska ekonomija (80.000-10.000 sužnjev)
- Atenci niso cenili fizičnega dela
- Srb žensk za družino
- Omejitev državljanstva na majhno št.ljudi

❖ Dohodki

- Prispevki iz atiško-delske zveze
- Dohodki od rudnika srebra
- Davki
- Prostovoljni prispevki

❖ Dosežki

- **Arhitektura**
  - Gradnje na akropoli, svetišča, Dolgi zid, gledališče
- **Znanost**
  - Herodot (oče zgodovine)
  - Tukikid, filozof
  - Protagora, matematika
- **Literatura**
  - Ajshil, Sofokles, Evripid
- **Umetnost**
  - Fidias (kipar)
  - Miron

X. PELOPONEŠKE VOJNE

O njih je pisal Tukikid

❶ DRŽAVLJANSKA VOJNA

- ✚ med Atenam in Sparto
- ✚ 2 tabora
  - ❖ Atene in njene zaveznice – atiško-delska
  - ❖ Sparta in njene zaveznice - peloponeška

❷ VZROKI

- ✚ *gospodarski*:
  - ❖ **križanje gospodarskih interesov** (prevlada)
- ✚ *politični*:
  - ❖ **strah Sparte pred širjenjem demokratičnih idej**

❸ POTEK

- ✚ **1. etapa** → pustošenje atenske vojske na Peloponezu, Spartanske vojske na Atiki
- ✚ **2. etapa** → siciljska odprava (Atene na Sicilijo)
- ✚ **3. etapa** → dekelejska vojna (potekala v sr. Grčiji) VOJNA

❹ MIR

- ✚ konec Atenske demokracije, uvedba oligarhije
- ✚ razpust Atiško-delske zveze
- ✚ vstop v Peloponeško zvezo
- ✚ porušenje dolgega zidu
- ✚ odvzem ladjevja

❺ GRŠKI SVET PO PELOPONEŠKIH VOJNAH

- ✚ Perzija se je še vmešavala v Grški svet, podpirala zdaj ene, zdaj druge
- ✚ Število spartiatov se je manjšala (iz 9000 na 200) → ni premoženjske enakosti med njimi
- ✚ Atene → obnovitev demokracije
- ✚ Za kratek čas zavladajo Tebe → nadvlada **TEBANSKA HEGEMONIJA** - premagajo Sparto
- ✚ 362 pr.Kr. sta Sparta in Atene premagali Tebe
- ✚ grški svet se je izčrpal v medsebojnih bojih, to pa je izkoristila Makedonija.